

In Memoriam

Risto Laakkonen

1939–2020

Virkamies siirtolaisten puolesta
vierasvihaa vastaan

Kuva: Instituutin arkisto.

Tietä pitkin käveli jämerin askelin pitkä mies, piippu suussa ja salkku kädessä. *"Ajoin auton puuhun – auto romuna ja tulitaiset valuivat ojaan"*. Tapasin Risto Laakkosen ensimmäisen kerran Metallityöväenliiton kurssisessuksessa Murikassa vuonna 1975. Suomesta oli muuttanut Ruotsiin satojatuhansia kansalaisiamme. Työministeriö oli käynnistänyt suuren siirtolaisuuden tutkimusprojektin. Murikkaan oli kokoontunut työministeriön toimistopäällikön Altti Majavan johdolla parikymmentä siirtolaisuustutkijaa keskustelemaan aiheesta ja esittelemään tuloksiaan. Saimme Suomen Tukholman suurlähetystön työvoima-attasealta Risto Laakkoselta seikkaperäisen selvityksen ruotsinsuomalaisten tilanteesta. Illalla saunan jälkeen olikin kulttuurin vuoro: Risto oli hakenut autostaan kitaran ja kertoi laulesimerkkien kautta juutalaisten keskitysleirivankien musiikista. Nuoret tutkijat saivat tietoa monikulttuurisuudesta ja siihen liittyvistä synkistä puolista – mutta myös toivosta ja rauhasta.

Risto Laakkonen syntyi kaksikieliseen perheeseen Karjaalla. Hän suoritti hyvin arvosanoin keskikoulun, mutta piti sen jälkeistä koulunkäyntiä turhana. Risto aloitti työuransa SISU-kuorma-autotehtaalla metallimiehenä. Opiskelua Risto ei suinkaan hyljeksinyt, vaan hän ahmi historiaa, kieliä ja kulttuuria jatkuvasti. Kun Risto jäi eläkkeelle vuonna 2004, hän lahjoitti käsikirjastonsa Siirtolaisuusinstituutille. Sadat kirjat saivat instituutista uuden kodin.

Risto oli pian työpaikkansa pääluottamusmies ja Karjaan kaupunginvaltuutettu. Siitä aukesi yhteiskunnallinen ura SAK:n nuorisosihteeriksi. Tehtävä tarjosi hyvän näköalan maamme politiikan huipulle. Suuret joukkomuutot Ruotsiin merkitsivät ruotsinsuomalaisen vähemmistön syntyä. Tukholman suurlähetystöä vahvistettiin perustamalla vuonna 1972 diplomaatin statuksen omaava työvoima-attasean virka. Risto nimitettiin tehtävään, ja hän kiersi suomalaisyhteisössä neuvomassa ja auttamassa. Risto palasi Suomeen vuonna 1985. Työvoimaministeriön

neuvottelevana virkamiehenä hänestä tuli nopeasti maamme siirtolaisuuspolitiikan avainhenkilö. Riston työtä ohjasi maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvä inhimillinen näkökulma – hän oli aina valmis julkisuudessa virkamiehenä puolustamaan ja tukemaan tulijoita sekä heidän perheitään.

Risto Laakkonen oli lukemattomien siirtolaisuuskomiteoiden ja neuvottelukuntien koordinaattori ja vastuuhenkilö. Riston kokemusmaailma oli kaksinainen: hän näki maahanmuuton voimavarana ja pakolaisuuden humanina haasteena, mutta hän ymmärsi myös realiteetit. Niinpä kun Siirtolaisuusasiain neuvottelukunnassa saatettiin joskus innostua keskustelemaan työvoimamaahanmuuton vapauttamisesta 1980-luvun loppuvuosien talousbuumin siivittämänä, saattoi Risto vetäistä haikut piipustaan ja tokaista, että *"varrotaan vähän, tuo ei mene läpi"*. Vastavasti se, mitä mietintöihin kirjoitettiin, toi muutoksia tai sai ainakin aikaan vakavan yhteiskunnallisen keskustelun.

Risto Laakkonen oli Siirtolaisuusinstituutin hallituksen jäsen vuosina 1987–1997. Istuin itsekin hallituksessa hänen viimeisinä työvuosinaan. Tuolloin Suomi oli maahanmuuton osalta "löydetty": inkeriläiset, vietnamilaiset ja somaliyhteisöt kasvoivat, Suomesta oli tulossa monikulttuurinen maa. Riston laaja historian ja yhteiskunnan tuntemus sekä Ruotsista saatu käytännön kokemus olivat korvaamattomana apuna, kun instituutissa toteutettiin suuria näyttelyitä, symposioita ja tutkimushankkeita.

Vielä eläkkeellä ollessaankin Risto Laakkonen oli aktiivisesti mukana yhteiskunnallisessa siirtolaisuuskeskustelussa. Hän vierasti – suorastaan karsasti – populismia ja vierasvihaa. Hänen maailmankuvansa keskiössä olivat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja rauhantyö. Risto ei vain puhunut näiden arvojen puolesta, hän teki niiden eteen työtä koko elämänsä.

Ismo Söderling, kollega ja ystävä